

Олексій Пархоменко, кандидат економічних наук,

заступник директора УкрНТД

Володимир Пархоменко, доктор технічних наук, професор,
ректор Інституту інтелектуальної власності

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІКИ ІНФОРМАЦІЇ І ЗНАНЬ З ІННОВАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

З'ясовано наявність взаємозв'язку між економікою інформації, економікою знань та інноваційною економікою. В основі цих видів економік лежать системи, інформація – знання і “суспільство – людина”.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку інформаційно-знаннєве виробництво пронизує всі галузі господарства і всі складові процесу життєдіяльності людей. Всі вже розуміють, що наукові дослідження сьогодні є обов'язковою складовою виробництва практично кожного продукту чи послуги. Творча праця, яка базується на інформації і знаннях, стає виробничою складовою сучасного суспільства. Інформація і знання відіграють вирішальну роль у визначенні шляхів і темпів розвитку економічних систем, диктують характер технічних, організаційних і структурних змін. У цих процесах соціальне середовище починає відігравати значну роль, а тому сьогодні дослідження як закономірностей взаємозв'язку економічної і соціальної систем виходять на порядок денний.

Під економічною системою ми розуміємо діалектичний взаємозв'язок “інформація – знання” [2; 3], а під соціальною – “суспільство і людина”. Об'єднувальним організаційно-методологічним елементом взаємодії цих систем є людина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню інформації та її впливу на виробничі процеси у суспільстві та розвиток науки приділяли увагу видатні вітчизняні вчені П. Цибульов, В. Жаров, М. Паладій, І. Дахно, М. Вачевський, С. Довгий та інші науковці, роботи яких присвячено розвитку інтелектуальної власності, науково-технічної інформації, економіко-правовим аспектам авторського права, використанню знань інформації в науково-технічній творчості.

Мета статті – розкрити взаємозв'язок між економікою інформації та інноваційною діяльністю в сучасних ринкових відносинах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні науковці використовують багато термінів, сутність яких до цього часу не повністю з'ясована. Такими термінами є “інформація”, “знання”, “економіка інформації”, “економіка

знань” та “інноваційна економіка”. Про це свідчать твердження Ф. Махлупа і І. Мансфіля, що “економіка знання і інформації мають бібліографію більш ніж 20 тис. опублікованих назв” [4], а тому в науковому плані виникає проблема на рівні концептуального визначення базової компоненти інформаційної, знаннєвої та інноваційної економік. Актуальною стає саме ця тема дослідження, але в системному варіанті її бачення.

Спочатку розглянемо систему “інформація – знання” уприв'язці до економіки інформації та економіки знань.

Якщо проаналізувати дослідження, які торкаються цієї сфери діяльності, то можливо побачити різні підходи до розуміння цієї проблеми. Одна група дослідників вважають, що базовим елементом економічного розвитку є інформація, друга бере за основу розвитку знання, а третя взагалі не бачить суттєвої різниці між інформацією і знанням. Наприклад, прихильником інформаційного підходу є російський вчений д.е.н. Р.М. Ніжегородов, а знаннєвого – Пітер Друкер. За його визначенням, термін “економіка знань”, а іншими словами економіка, яка заснована на знаннях, “означає тип економіки, в якій знання відіграють провідну роль і виробництво знань є джерелом зростання економіки” [5].

Прикладом третього підходу може бути підхід, який викладено в підручнику д.е.н. О.Ю. Чубукової “Економіка інформації”. Економіка інформації – “це така форма економічної діяльності, яка здійснюється в інформаційному середовищі і базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій із пріоритетом знань та інформації, як найважливіших елементів розвитку продуктивних сил. При цьому сама інформація отожднюється з товаром та товарною продукцією” [6]. В наведеному підході визначення економіки інформації пов'язано з інформацією і знанням.

Оскільки в основі формування та розвитку

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІКИ ІНФОРМАЦІЇ І ЗНАНЬ З ІННОВАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

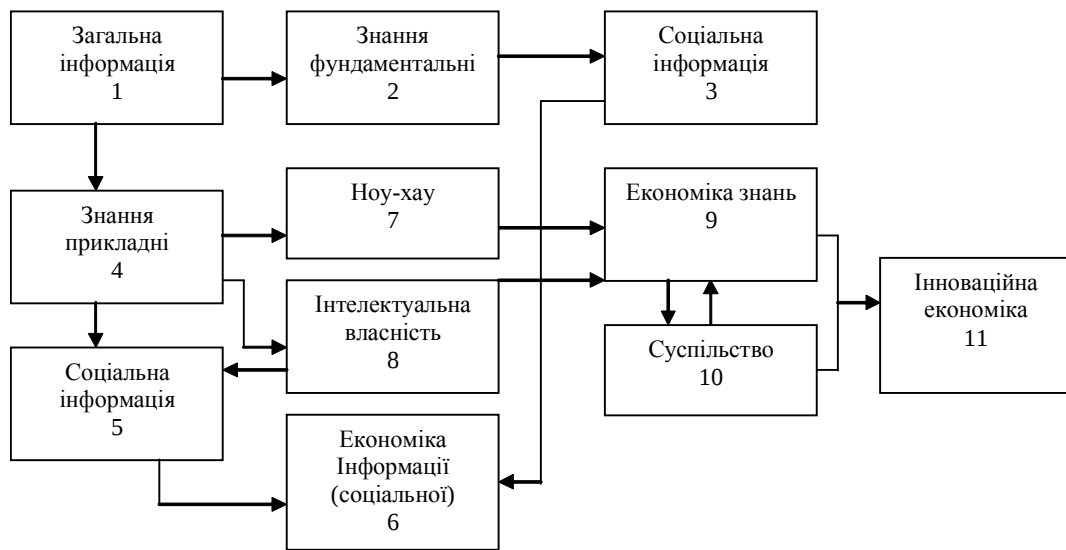

Рис 1. Стадії діалектичного взаємозв'язку інформації і знання з економіками інформації і знань, а також, з інноваційною економікою.

суспільної організації, в основі всіх складових економічного відтворення лежить інформація та продукти її оброблення (знання), то проблема визначення часто вживаних термінів (“інформація”, “знання”, “економіка інформації”, “економіка знань” і “інноваційна економіка”) і їх наповнення змістом є важливою й актуальною. На жаль, ще і сьогодні єдиного і зрозумілого підходу до розв'язання цієї проблеми не існує, а тому викладено своє бачення, знаходження відповідей на просте питання, а саме, що таке інформація і що таке знання і який є взаємозв'язок між економіками.

Авторський підхід базується на розгляді інформації і знання як єдиної функціонуючої діалектичної системи з наявністю у ній внутрішньої єдності суперечностей [2; 3].

Нашими дослідженнями показано, що існує два види інформації: *всезагальна* і *соціальна*. Перетворення всезагальної інформації на соціальну відбувається через стадію створення знання, які формує людина.

Соціальна інформація – це опублікований результат роботи людини зі перетворення всезагальної інформації в знання, які перенесені на носії.

Любий результат роботи може бути економічно оцінений.

Розглянемо взаємозв'язок систем “інформація – знання” з економіками інформації, знань та інноваційною економікою.

Аналізуючи стадії взаємопереходу інформації у знання і навпаки, показані на рис. 1, можливо виділити три відокремлені види економічної оцінки, а саме економіки інформації, економіки знань, а та-

кож з рис. 1 видно інноваційну економіку. Сформулюємо авторське бачення визначень економік інформації, знань та інноваційної.

На рис. 1 показано діалектичний перехід всезагальної інформації у знання, а потім в соціальну інформацію з визначенням перерахованих вище економічних блоків.

Економіка інформації (блок 6) функціонує в контурі, який включає блоки 1, 2, 3, 4, 5 і базується на виробництві інформації. Під виробництвом інформації ми будемо розуміти специфічний вид діяльності, зміст якого зводиться до формування інформаційного ресурсу, предметних баз даних, створення інформаційно-аналітичної продукції та забезпечення інформаційно-аналітичними послугами на замовлення споживачів.

Таким чином, **економіка інформації** – це новий напрям в економічній науці, який вивчає економічні процеси виробництва і використання інформації, суспільного руху інформаційних потоків, які відбуваються в економічних системах і організаціях, а також економічні закони, яким підкоряється динаміка цих процесів.

Розвиток інформаційно-комунікативних технологій, Інтернет-технологій, наявність інформаційних та інформаційно-аналітичних служб дає підстави стверджувати, що в суспільстві народжується нова сфера діяльності, яка базується на зборі, обробці і використанні інформації. Цю сферу діяльності можна назвати інформаційно-аналітичною.

Економіка знань (блок 9) базується на знаннях “ноу-хау” (блок 7) і знаннях, які зареєстровані в державній системі інтелектуальної влас-

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІКИ ІНФОРМАЦІЇ І ЗНАНЬ З ІННОВАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

ності (блок 8), а це означає, що економіка знань ототожнюється з економікою інтелектуальної власності. У процесі реєстрації нового знання держава одночасно здійснює три важливі функції, а саме відбувається:

- суспільне визнання нового знання шляхом проведення державної експертизи;
- переведення зареєстрованого знання під державний захист від несанкціонованого використання;
- одночасне перетворення знання в соціальну інформацію шляхом його публікації у державних бюлетенях.

Економіка інтелектуальної власності – це новий напрям в економічній науці, що вивчає теорію і практику функціонування ринкових структур та механізм взаємодії суб'єктів економічної діяльності, пов'язаних з інтелектуальною власністю, вивчає організаційні форми та правові основи інтелектуального бізнесу, методи ціноутворення та оцінки вартості інтелектуального продукту, систему сучасного обліку, фінансових відносин та процедуру укладання угод.

Економіка інтелектуальної власності (економіка знань) активно досліджується і розвивається, а тому має свої нароби і теоретичні узагальнення [1].

Розглядаючи економіку знань, або економіку інтелектуальної власності, хотілось би звернути увагу на одну особливість, яка сьогодні залишається поза увагою дослідників. За процедурою державної реєстрації нового знання відбувається переведення зафіксованого знання в статус соціальної інформації, шляхом публікації результату державної реєстрації в офіційних бюлетенях. Ця соціальна інформація входить складовою до блоку економіки інформації (блок 6).

Наведена особливість свідчить про наявність тісного взаємозв'язку економіки інформації з економікою знань, і це природно, оскільки ці два блоки економічних взаємовідносин базуються на єдиній діалектичній системі “інформація – знання”.

Світова практика свідчить, що знання у вигляді “ноу-хау” і захищених державою знань складають приблизно 30%, а інші, як соціальна інформація, циркулюють каналами науково-виробничих корпорацій для внутрішнього використання, або стають об'єктом безкоштовної передачі результатів наукових досліджень суспільству, залишаючись за межами виробничого впровадження. Таким чином, 70% соціальної інформації, яка є результатом творчої людської праці, і яка сформована на знаннях, перенесених на носії, активно

використовується суб'єктами суспільства. Ця соціальна інформація стає активним компонентом процесу виробництва і використання інформації.

Таким чином, створюються нові умови для генерування нових знань, які знову підуть до державної реєстрації у вигляді конкретних заявок. Такий творчий цикл переводу інформації у знання, які знову перетворюються в соціальну інформацію, є замкненим і саморозвиваючим. Розвиток стану інформаційного сектора сприяє розвитку економіки знань і навпаки.

Отже, ми бачимо прямий взаємозв'язок функціонування системи “інформація – знання” з процесом формування економіки інформації і економіки знань. Зростання темпів створення економіки інформації, створює умови для швидкого розвитку економіки знань. У такому випадку можна розглядати ці два начебто самостійні економічні напрями розвитку як взаємозв'язану динамічну систему “економіка інформації і економіка знань”, яка функціонує за такими ж правилами, як система “інформація – знання”. Ці дві системи внутрішньо пов'язані і функціонують на діалектичному принципі єдності суперечностей [2].

У сучасних умовах коефіцієнт корисної дії системи “економіка інформації”, як було наведено вище, складає приблизно 30%, а в нашій країні значно менше. Пріоритетним завданням будь-якої, організації і суспільства в цілому повинен бути процес розвитку сфери інформаційно-аналітичної діяльності. Такий процес є запорукою швидкого фундаментального і широкомасштабного переходу до економіки знань. Погляди вчених, а також керівників-лідерів розвинених країн, розуміючи важливість економіки знань, роблять кроки на швидкий перехід до інформаційних суспільств. Методологічні узагальнення щодо шляхів і методів реалізації концепції економіки знань і формування інформаційних суспільств інтенсивно створюються і розглядаються з 2000 року (Саміти Європейської Ради в Лісабоні, Барселоні, Гельсінкі, Женеві, Тунісі). На цих світових управлінсько-наукових форумах обговорюються і узагальнюються підходи до формування економіки знань і створення національних інформаційних суспільств. Ці два процеси йдуть поруч, доповнюючи один одного.

На жаль, наша держава не має бажання розвивати на державному рівні інформаційно-аналітичну сферу діяльності. Але така позиція є помилковою і вона в недалекому майбутньому дасть свої негативні результати. Інформаційно-аналітична діяльність на першому етапі розвитку є витратною і не завжди відразу приносить прибуток, але вона є дуже важливою і необхідною і перс-

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІКИ ІНФОРМАЦІЇ І ЗНАНЬ З ІННОВАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

пективною і вже сьогодні в деяких випадках приносить значний прибуток носіям інформації.

Сформуємо, що таке інноваційна економіка з позицій системного її розгляду. *Інноваційна економіка* (блок 11) базується на блоках 9 і 10.

Інноваційний процес – це багатоступеневий процес, в якому беруть участь як автор ідеї, так і той, хто займається бізнесом, проєктуванням виробництвом, ринком збуту тощо.

У поєднанні можливостей різнопланових спеціалістів для реалізації нової технології чітко проглядається необхідність поєднання індивідуальної і соціальної складових. Ось чому в умовах розвитку інноваційної економіки відкритий і зрозумілий діалог взаємодії суспільства, держави і окремої людини починає відігравати значну роль.

В інноваційній економіці системи “інформація – знання” і “суспільство – людина” працюють у тісному взаємозв'язку. Вони взаємозалежать і доповнюють одна одну. Як кожна система окремо, так і міжсистемна взаємодія має внутрішню єдність суперечностей. Саме ця єдність суперечностей і є дельтою прогресу, об'єднувальним елементом взаємодіючих систем є людина і мета.

Людина є творцем у системі “інформація – знання”, вона перетворює інформацію на знання, яке стає її власністю. Та ж сама людина одночасно взаємодіє з суспільством. Інформація і суспільство є середовищем, в якому функціонує людина. Сформулюємо визначення інноваційної економіки.

Інноваційна економіка – це нова галузь знань, яка вивчає теорію і практику взаємодії економічної і соціальної систем, досліджує процеси функціонування ринкових структур і підприємницької діяльності, охоплюючи їх організаційні форми та правові основи, вивчає методи оцінки вартості продукції та системи обліку і фінансових відносин суб'єктів економічної діяльності.

Системний підхід до визначення різних взає-

мопов'язаних економік відкриває нові науково-методологічні можливості як в організації проведення наукових досліджень, так і в розробці рекомендацій, передовсім у сфері підготовки та перепідготовки кадрів, створення нових принципів організації системи освіти, в розумінні комплексного підходу до побудови національної інноваційної економіки, визначення пріоритетів інноваційного і науково-технічного розвитку держави тощо.

Висновки. Отже, відзначимо, що економіка інформації і економіка знань розвиваються залежно від розвитку системи “інформація – знання”, а інноваційна економіка від взаємодії економічної і соціальної систем таким чином:

- система “економіка інформації” і “економіка знання” функціонує у внутрішньому взаємозв'язку на принципі діалектичної єдності суперечностей;

- досліджувати економіку інформації, економіку знань і інноваційну економіку, необхідно як єдину взаємопов'язану і взаємозалежну системи;

- економіка інформації нова малодосліджена сфера економічної діяльності і вимагає подальших теоретико-методичних уявлень і розробок.

1. Бутнік-Сіверський О.Б. Економіка інтелектуальної власності. – К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2004. – 296 с.

2. Пархоменко О.В., Пархоменко А.О. Діалектична суперечлива єдність інформації і наукового знання // Науково-технічна інформація. – 2007. – №3. – С. 3 – 6.

3. Пархоменко В.Д., Пархоменко А.В. Інформація і знання: Сучасні представлення, внутрішній взаємозв'язок // Інформація і інновації. – 2007. – №4. – С. 4 – 14.

4. Махлуп Ф., Мансфільд У. Культурное преобразование в изучении и информации // Междунар. форум по информации. – 2004. – Т. 29, №1. – С. 9 – 36.

5. Федюлова Л.І. Економіка знань у контексті поглядів Пітера Друкера // Економічна теорія. – 2007. – №3. – С. 86 – 99.

6. Чубукова О.Ю. Економіка інформації. Навчальний посібник. – К.: Норапрінт, 2006. – 54 с.

° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° °

До дня народження Івана Франка

В гімназії Франко глибоко цікавиться і знайомиться з літературою польською, німецькою, французькою, з латинськими класиками.

“Література кожного народу – це найкраще дзеркало його життя”.

Іван Франко. Фото 1875 року.

Іван Франко

° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° °